ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶ
ARARAT MARZ

Մարզկենտրոնը՝	*Marz centre*
ք. Արտաշատ	Artashat town
Տարածաշրջանները՝	*Territoires*
Արարատ	Ararat
Արտաշատ	Artashat
Մասիս	Masis
Քաղաքները՝	*Towns*
Արտաշատ	Artashat
Մասիս	Masis
Արարատ	Ararat
Վեդի	Vedi

Տարածքը Territory	2 090 քառ. կմ/ sq. km
Հայաստանի Հանրապետության տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը, % Territory share of the marz in the territory of the Republic of Armenia , %	7.0
Համայնքներ, 2019թ. տարեսկզբի դրությամբ Communities, as of the beginning of 2019	95
Քաղաքներ Towns	4
Գյուղեր Villages	95
Բնակչության թվաքանակը 2019 թ. տարեսկզբի դրությամբ Population number as of the beginning of the year, 2019	256.7 հազ. մարդ/ ths. person
այդ թվում՝ *of which:*	
քաղաքային urban	72.2 հազ. մարդ/ ths. person
գյուղական rural	184.5 հազ. մարդ/ ths. person
Հայաստանի Հանրապետության բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2018 թ.,% Share of marz population in the total population of the Republic of Armenia 2018, %	8.7
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2018 թ.,% Share of urban population size 2018, %	28.1
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր Agricultural land	156 558.6 հա/ ha
այդ թվում՝ վարելահողեր of which: arable land	24 977.4 հա/ ha

Մարզի տարածքում է գտնվում Խոսրովի պետական արգելոցը (ծովի մակերևույթից 1 600 - 2 300 մ բարձրության վրա):

Արարատի մարզը հանրապետության տնտեսապես զարգացած մարզերից է:

Մարզի տարածքով է անցնում հանրապետական նշանակության Երևան-Երասխ-Արցախ ավտոմայրուղին և Երևան-Երասխ երկաթուղին:

2018թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները Հայաստանի Հանրապետության համապատասխան ոլորտների ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 13.1%,
- գյուղատնտեսություն՝ 14.0%,
- շինարարություն՝ 5.8 %,
- մանրածախ առևտուր՝ 3.9 %,
- ծառայություններ՝ 1.7 %:

Տնտեսության հիմքը գյուղատնտեսությունն է: Այն հիմնականում մասնագիտացած է խաղողագործության, պտղաբուծության և բանջարաբուծության մեջ:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Արդյունաբերության առաջատար ուղղությունները սննդամթերքի, ծախսային արտադրատեսակների, խմիչքների արտադրություններն են, ինչպես նաև հիմնային մետաղների արտադրությունը այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը:

Մարզի բազմաճյուղ արդյունաբերության հիմնական և գլխավոր ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել զարգացած են հետևյալ երեք ճյուղերը.

ա) սննդամթերքի և խմիչքների արտադրություն (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների արտադրություն),

բ) ծխախոտային արտադրատեսակների (ծխախոտի խմորում՝ ֆերմենտացիա),

գ) հիմնային մետաղների արտադրություն

դ) ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն (ցեմենտի, կրի, ասբոցեմենտային իրերի արտադրություն, քարի կտրում և վերամշակում):

Արտաշատ քաղաքը (2019թ. տարեսկզբին՝ 19.4 հազ. բնակիչ) մարզկենտրոնն է: Քաղաքը գտնվում է Երևանից 30 կմ հեռավորության վրա (հայոց պատմական մայրաքաղաք Արտաշատից 10 կմ հյուսիս-արևմուտք), զբաղեցնում է 800 հա տարածություն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ հատկապես առանձնանում են սննդամթերքի և խմիչքների

The public nature reserve of Khosrov is situated in the territory of the marz (it is at a height of 1 600-2 300 m above sea level).

Ararat marz is one of the economically developed marzes of the republic.

Yerevan-Yeraskh-Artsakh highway and Yerevan-Yeraskh railway of republican importance run through the territory of the marz.

In 2018 the share of economy main branches of the Republic of Armenia Ararat marz in total volume of correspondent branches of the republic comprised.

- industry 13.1%,
- agriculture 14.0%,
- construction 5.8 %,
- retail trade 3.9 %
- services 1.7 %:

Economy is based on agriculture. It is mainly specialized in wine-growing, fruit-growing and vegetable-growing.

Freight and passenger transportations in the marz are implemented by road transport.

The leading trends of industry are manufacture of food products of drinks as well as manufacture of basic tobscco metals and other non-metallic mineral products.

Manufacturing is the main and general trend of multibranch industry of the marz, of which the following three branches are more developed:

a) manufacture of food products and drinks (processing and canning of fruit and vegetable, manufacture of distilled alcoholic beverages),

b) manufacture of tobacco products (tobacco fermentation),

c) production of base metal

d) manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products, cutting and processing of stone).

Artashat town (as of the beginning of 2019 comprised 19.4 ths. inhabitants) is the centre of the marz. The town is situated in 30 km distance from Yerevan (in 10 km distance to the North-West from historical Armenian town- Artashat); it occupies the area of 800 ha.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of food products and beverages (processing and canning of fruit and vegetable,

արտադրությունը (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների), ինչպես նաև ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրանքի արտադրությունը (կղմինդրի, աղյուսի և թրծված կավից շինարարական արտադրատեսակների, բնական քարերից երեսպատման նյութերի արտադրությունը):

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը բուսաբուծությունն է:

Արարատ քաղաքը (2019թ. տարեսկզբին՝ 20.4 հազ. մարդ) գտնվում է Երևանից 47 կմ հեռավորության վրա, հիմնադրվել է 1936թ.: Հայտնի է որպես արդյունաբերական կենտրոն: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ իր գերակշիռ տեղն ունի ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (ցեմենտի, կրի և ասբոցեմենտային իրերի արտադրությունը):

Վեդի քաղաքը (2019 թ. տարեսկզբին՝ 11.8 հազ. մարդ) գտնվում է Վեդի գետի աջ ափին, Երևանից 48 կմ հեռավորության վրա: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որում կարևոր տեղ է զբաղեցնում բնական քարերից երեսպատման նյութերի, էլեկտրական և հսկիչ սարքերի ու սարքավորումների, պլաստմասսաներից պատրաստվող շինարարական իրերի արտադրությունը:

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը դաշտավարությունն է:

Մասիս քաղաքը (2019 թ. տարեսկզբին՝ 20.6 հազ. մարդ) գտնվում է Հրազդան գետի ձախ ափին, Երևանից 14 կմ հեռավորության վրա: Խոշոր երկաթուղային ապրանքային կայան է, որն ունի միջմարզային նշանակություն և սպասարկում է Երևան քաղաքին:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում սննդամթերքի արտադրությունը (մրգերի և բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում), թղթի և թղթային արտադրատեսակների արտադրությունը և ծխախոտի ապրանքների արտադրությունը (ծխախոտի խմորում՝ ֆերմենտացիա):

manufacture of distilled alcoholic beverages) as well as manufacture of other non-metallic mineral products (food products processing and preserving of fruitand vegetables, manufacture of paper and paperbard) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Ararat town (as of the beginning of 2019 comprised 20.4 ths. people) is situated in 47 km distance from Yerevan and it was found in 1936. It is known as an industrial centre. Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products) comprises its prevailing part.

Vedi town (as of the beginning of 2019 comprised 11.8 ths. people) is situated on the right bank of Vedi River, in 48 km distance from Yerevan. Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of clothing materials from natural stones, manufacture of electrical equipment and control apparatus, manufacture of builders' ware of plastic are of great importanc

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Masis town (as of the beginning of 2019 comprised 20.6 ths. people) is situated on the left bank of Hrazdan River, in 14 km distance from Yerevan. It is a big railway and goods transporting station, which is of interregional importance and supplies Yerevan city.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of wood and wood products (manufacture of wood sawing and planing, manufacture of unassembled wooden flooring including manufacture of parquet) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶ ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՍԵՌԱՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԲՈՒՐԳԸ, 2019թ. հունվարի 1-ի դրությամբ
AGE AND SEX PYRAMID OF ARARAT MARZ DE JURE POPULATION 2019 as of January 1

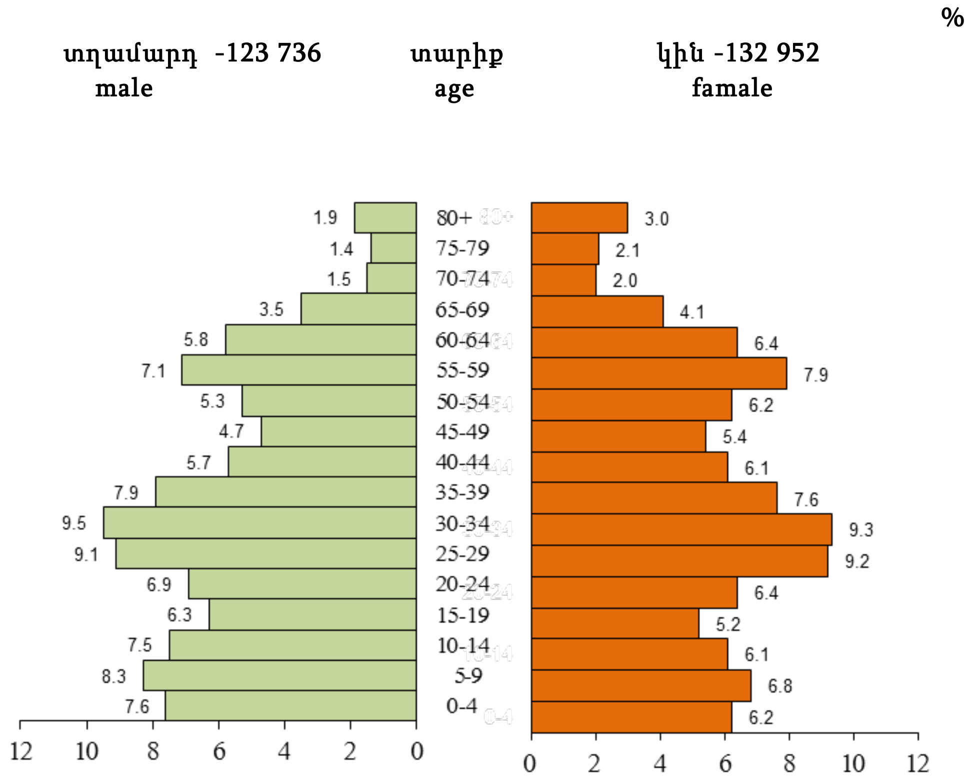

ՄԱՆՐԱԾԱԽ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ
RETAIL TRADE UNITS

	Քանակը Number					
	2014	2015	2016	2017	2018	
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	1 184	1 446	1 557	1 623	1 821	Retail trade units, total
այդ թվում`						*of which:*
խանութներ	1 037	1 272	1 381	1 449	1 638	shops
կրպակներ	75	78	76	75	74	kiosks
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	1	1	1	1	1	markets of agricultural produce
սպառողական ապրանքների շուկաներ	3	4	4	4	4	markets of consumer goods
առևտրի այլ օբյեկտներ	68	91	95	94	104	other trade units

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
EDUCATIONAL INSTITUTIONS

	Քանակը Number					
	2014	2015	2016	2017	2018	
Պետական նախադպրոցական	77	77	78	80	78	State pre-school
Պետական հանրակրթական	112	112	112	112	112	State general educational
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	23	22	21	21	22	Musical, art schools, creative centers for children
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական [1]	1	1	1	1	3	State preliminary vocational educational[1]
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	4	4	4	4	4	State middle vocational educational

ՔԱՂԱՔՆԵՐ
TOWNS/CITIES

Անվանումը	Town name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2019թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[2] Population de jure number as of January 1, 2019, person[2]
Արտաշատ	Artashat	19 406
Մասիս	Masis	20 576
Արարատ	Ararat	20 421
Վեդի	Vedi	11 762

[1] Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:
Including those middle vocational educational institutions, which implement preliminary vocational program.

[2] Հայաստանի Հանրապետության քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացված է Հայաստանի Հանրապետության 2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող բնակչության ընթացիկ հաշվառմամբ:
Ppulation of city/towns of the Republic of Armenia are presented according to the current population statistics based on the 2011 Population Census of the Republic of Armenia.

ԳՅՈՒՂԵՐ
VILLAGES

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2019թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[1] Population de jure numberas of January 1, 2019, person[1]
Արտաշատի տարածաշրջան Artashat district			
1	Աբովյան	Abovyan	1 385
2	Ազատավան	Azatavan	2 922
3	Այգեզարդ	Aygezard	2 948
4	Այգեպատ	Aygepat	1 444
5	Այգեստան	Aygestan	2 447
6	Արաքսավան	Araksavan	859
7	Արևշատ	Arevshat	2 271
8	Բերդիկ	Berdik	852
9	Բերքանուշ	Berkanush	1 876
10	Բաղրամյան	Baghramyan	1 776
11	Բարձրաշեն	Bardsrashen	1 546
12	Բյուրավան	Byuravan	1 257
13	Բուրաստան	Burastan	1 951
14	Գետազատ	Getazat	2 002
15	Դալար	Dalar	2 426
16	Դեղձուտ	Deghdsut	982
17	Դիմիտրով	Dimitrov	1 148
18	Դիտակ	Ditak	679
19	Դվին	Dvin	2 874
20	Ոստան	Vostan	3 088
21	Ջրաշեն	Jrashen	1 697
22	Կաքավաբերդ	Kaqavaberd	-
23	Հովտաշեն	Hovtashen	1 072
24	Հնաբերդ	Hnaberd	578
25	Լանջազատ	Lanjazat	1 352
26	Վերին Դվին	Verin Dvin	1 849
27	Վերին Արտաշատ	Verin Artashat	3 961
28	Վարդաշեն	Vardashen	544
29	Կանաչուտ	Kanachut	1 288
30	Մասիս	Masis	1 470
31	Քաղցրաշեն	Qaghtsrashen	3 077
32	Մխչյան	Mkhchyan	4 914

[1] ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 955 գյուղական բնակավայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ամբողջությամբ և ըստ մարզերի, ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են Արդարադատության նախարարության Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման և Ոստիկանության վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա: Ընդ որում, վերջինս վերազնահատված է ՏՏԿԱՀ արդյունքներով ստացված միգրացիայի տվյալներով (շեղումը՝ 01.01.2019թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +11.6%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղերի միջև տվյալ տեղեկատվության գրանցման, փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:
The sources of these data on RA villages are statistical annual reporting forms «Age and Sex composition of rural population» provided by the communities. According to this source the total resident population of RA 955 villages, as a whole and by marzes (regions), have some deviation from the same data of current statistics of population, which are based on the administrative registers of the Civil Status of the Ministry of Justice and the Police, while the latter is statistically adjusted by the migration results of ILCS (as of 01.01.2019 the deviation comprised +11.6% for the Republic). The deviation is mainly due to the lack of a system for recording, sharing, comparing and nominal data level calibration of the information given between the villages.

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2019թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[1] Population de jure numberas of January 1, 2019, person[1]
33	Մրգավետ	Mrgavet	2 445
34	Մրգավան	Mrgavan	1 751
35	Մրգանուշ	Mrganush	1 219
36	Շահումյան	Shahumyan	4 189
37	Նարեկ	Narek	1 232
38	Նորաշեն	Norashen	3 597
39	Նշավան	Nshavan	1 434
Արարատի տարածաշրջան Ararat district			
1	Ավշար	Avshar	5 194
2	Արալեզ	Aralez	2 487
3	Արարատ	Ararat	8 185
4	Արմաշ	Armash	2 594
5	Այգավան	Aygavan	4 290
6	Գինեվետ	Ginevet	672
7	Գոռավան	Goravan	2 634
8	Դաշտաքար	Dashtaqar	569
9	Երասխ	Yeraskh	892
10	Եղեգնավան	Yeghegnavan	1 443
11	Զանգակատուն	Zangakatun	1 178
12	Շաղափ	Shaghap	927
13	Ոսկետափ	Vosketap	5 023
14	Պարույր Սևակ	Paruyr Sevak	479
15	Ուրցալանջ	Urtsalanj	157
16	Ուրցաձոր	Urtsadsor	3 152
17	Լանջառ	Lanjar	227
18	Լանջանիստ	Lanjanist	140
19	Լուսառատ	Lusarat	2 674
20	Լուսաշող	Lusashogh	654
21	Նոյակերտ	Noyakert	1 940
22	Նոր կյանք	Nor Kyanq	2 614
23	Նոր ուղի	Nor Ughi	885
24	Սուրենավան	Surenavan	2 589
25	Սիսավան	Sisavan	2 181
26	Տափերական	Taperakan	4 012
27	Տիգրանաշեն	Tigranashen	150
28	Վարդաշատ	Vardashat	183
29	Վանաշեն	Vanashen	2 535
30	Փոքր Վեդի	Pokr Vedi	3 290
Մասիսի տարածաշրջան Masis district			
1	Ազատաշեն	Azatashen	747
2	Այնթափ	Ayntap	9 607
3	Արբաթ	Arbat	1 784
4	Արգավանդ	Argavand	1 858
5	Արևաբույր	Arevabuyr	1 260
6	Գեղանիստ	Geghanist	2 947
7	Գետափնյա	Getapnya	1 480
8	Դաշտավան	Dashtavan	2 143
9	Դարակերտ	Darakert	2 705

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2019թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[1] Population de jure numberas of January 1, 2019, person[1]
10	Դարբնիկ	Darbnik	1 242
11	Զորակ	Zorak	1 991
12	Խաչփառ	Khachpar	2 046
13	Հայանիստ	Hayanist	2 384
14	Հովտաշատ	Hovtashat	3 996
15	Ղուկասավան	Ghukasavan	2 030
16	Մարմարաշեն	Marmarashen	3 456
17	Նիզամի	Nizami	1 210
18	Նորաբաց	Norabats	2 440
19	Նորամարգ	Noramarg	2 054
20	Նոր Խարբերդ	Nor Kharberd	7 246
21	Նոր Կյուրին	Nor Kyurin	1 089
22	Ջրահովիտ	Jrahovit	1 109
23	Ռանչպար	Ranchpar	1 202
24	Սայաթ –Նովա	Sayat-Nova	2 160
25	Սիս	Sis	1 475
26	Սիփանիկ	Sipanik	578

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2018թ.
SOME SOCIAL INDICATORS OF DISTRICT COMMUNITY WITH 10 000 POPULATION IN ARARAT MARZ, 2018

	Ընդա-մենը Total	*նրանցից՝ including:*		
		կանայք[1] women[1]	տղա-մարդիկ[1] men[1]	
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 173	4 827	Population, person
Ծնվածներ, մարդ	127	60	67	Births, person
Մահացածներ, մարդ	85	43	42	Deaths, person
Ամուսնություններ	46	X	X	Marriages
Ամուսնալուծություններ	9	X	X	Divorces
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	34.1	X	X	Total area of housing stock provided per inhabitant, square metre
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝				Education sphere, attendance to educational institutions, person
նախադպրոցական	262	126	136	pre-school
հանրակրթական	1 360	650	710	general schools
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	133	89	44	musical, art schools, creative centers for children
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	12	3	9	preliminary vocational
միջին մասնագիտական	46	24	22	middle vocational
բարձրագույն մասնագիտական	-	-	-	higher vocational
Առողջապահության ոլորտ՝				Public health sphere
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	35 196	…	…	annual attendance to polyclinic during the year (number of attendances)
Մարզիկներ, մարդ	48	4	44	Athletes, person
Զբաղվածներ, մարդ	3 842	1 697	2 145	Employed, person
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	1	1	0.0	including - in Science establishments
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	0.0	0.0	-	including - doctors of Science
գիտության թեկնածուներ	0.3	0.3	0.0	candidates of Science
ուսուցիչներ	102	92	10	teachers
բժիշկներ	17	…	…	physicians
միջին բուժանձնակազմ	39	…	…	paramedical personnel
Գործազուրկներ, մարդ	419	177	242	Unemployed, person
Սոցիալական ապահովության ոլորտ				Social insurance sphere
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 391	815	576	total pensioners/ as of the end of the year/ person
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	290	X	X	families that get poverty family benefit and one-time benefit
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում				Annual attendance during the year
գրադարան	11 339	…	…	library
թատրոն	640	…	…	theatre
համերգ	-	-	-	concert
թանգարան	706	…	…	museum
Իրավական ոլորտ				Law sphere
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	52	X	X	total crimes, during the year
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	26	X	X	of which - not grave crime
միջին ծանրության	18	X	X	medium crime
ծանր	7	X	X	grave crime
առանձնապես ծանր	1	X	X	special grave crime

[1] Ցուցանիշները հաշվարկային են:
The indicators are accountable.